

Кірейцева Г.В.
докторантка, к.е.н., доцентка кафедри екології та природоохоронних технологій,
Веремійчик С.В.,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальність 101 «Екологія»
Державний університет «Житомирська політехніка»

АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку. Стійкість у системі розвитку досягається шляхом рівноважної взаємодії економічної, соціальної та екологічної підсистем. Ці три складові сталого розвитку в розумінні світової спільноти знайшли вираження в програмі ООН «Порядок денний на XXI століття» (Agenda 21) і Цілях розвитку тисячоліття (Millennium Development Goals). Екологічна компонента сталого розвитку охоплює збереження природних екосистем, раціональне використання ресурсів, скорочення негативного впливу на навколишнє середовище, поширення екологічних знань та підвищення екологічної культури. Також концепція сталого розвитку закликає повсюдно керуватися принципом екологічної відповідальності під час прийняття рішень.

Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем. На стратегічному рівні пріоритети екологічної політики визначені у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Заклади вищої освіти як центри знань та інновацій відіграють особливу роль у забезпеченні концепції сталого розвитку та екологічної політики. Впровадження екологічної складової в систему управління закладом вищої освіти передбачає: формування екологічної культури та екологічної свідомості у студентів, викладачів, співробітників та інших учасників освітнього процесу; забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку закладу вищої освіти, а також впровадження екологічних інновацій у освітній процес та діяльність закладу вищої освіти.

Екологічна політика Державного університету «Житомирська політехніка» (наказ №517/од від 01.09.2021 року) спрямована на пропагування екологічних знань та розвиток культури сталого споживання, зменшення витрат енергетичних, водних та інших ресурсів, раціональне управління матеріальними ресурсами та управління відходами. Усвідомлюючи роль закладів вищої освіти у формуванні національних та регіональних політик (з урахуванням цілей сталого розвитку), Державний університет «Житомирська політехніка» декларує пріоритетність врахування екологічних аспектів у своїй діяльності (загальноорганізаційній, адміністративно-господарській, освітній, науковій та просвітницькій) та запобігання забрудненню й погіршенню стану довкілля. Цей процес передбачає внесення змін у різні аспекти діяльності закладу вищої освіти.

У рамках прийнятої Екологічної політики, університет взяв на себе зобов'язання зменшувати рівень енергоспоживання та інших ресурсів та переорієнтовуватись на використання енергоощадних виробів і послуг. Університет постійно здійснює моніторинг енергоспоживання на території корпусів для визначення місць найбільших енергетичних втрат. Такий підхід дозволяє досягнути економії використання енергетичних ресурсів. Опалення приміщень університету здійснюється переважно за рахунок централізованого теплопостачання. Для підтримки санітарних умов та температурного режиму встановлені металопластикові вікна. У 2022 році відбулась повна заміна старих лампочок в усіх корпусах університету на нові LED-лампи. Споживання електроенергії корпусами університету у 2022 році скоротилось на 33% у порівнянні з 2021 роком. Споживання природного газу гуртожитками університету у 2022 році скоротилось на 50 % у порівнянні з 2021 роком. Такі суттєві зниження відбулись не тільки за рахунок вжитих енергозберігаючих заходів, але й за рахунок зменшення кількості днів на рік перебування здобувачів освіти у гуртожитках університету, в зв'язку з повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року.

Ефективним чинником євроінтеграційних процесів і важливим інструментом розвитку регіонів, міст і територіальних громад у галузі використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів є інтегроване управління водними ресурсами, з метою створення спільної системи управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Результатом співпраці Університету з КП «Житомирводоканал», Управлінням Державного агентства рибного господарства у Житомирській області, Управлінням екології та природоохоронних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації є проведення спільних наукових досліджень в інтересах екобезпеки; проведення заходів у сфері раціонального господарювання й захисту водних і прибережних екосистем від забруднення; екологічного виховання студентської молоді та представників громад регіону з питань захисту навколишнього середовища та водних ресурсів зокрема..

Усвідомлюючи роль закладів вищої освіти у формуванні національних та регіональних політик з урахуванням цілей сталого розвитку, а саме пріоритетної 13 цілі «Боротьба зі зміною клімату», Житомирською політехнікою було розроблено та прийнято Стратегію щодо адаптації до зміни клімату Державного університету «Житомирська політехніка» (Наказ №517/од від 01.09.2021 року). Метою стратегії щодо адаптації до зміни клімату є популяризації та впровадження інструментів дбайливого ставлення до навколишнього природного

середовища, раціонального використання енергетичних ресурсів та впровадження заходів з адаптації до зміни клімату. Основними цілями щодо адаптації до зміни клімату університету є:

Ціль 1. Врахування впливу зміни клімату у загально-організаційній та адміністративно-господарській діяльності Університету. На базі кафедри екології та природоохоронних технологій Університету створено Дослідницький центр екологічного розвитку, одним із завдань якого є вивчення питань зміни клімату. В рамках наукової діяльності центру опубліковано праці щодо вивчення змін клімату.

Ціль 2. Запобігання зміні клімату через скорочення викидів та збільшення поглинання парникових газів. Новим трендом сучасного розвитку стає «зелена» економіка. «Зелене» відновлення в університеті реалізується на основі переведення різноманітної інформації у всіх її формах у цифровий формат, що дозволяє щорічно зменшувати витрати на носії інформації, пришвидшувати обробку даних, та надає більшу можливість безперешкодного доступу до інформації. Так, перехід на електронний документообіг дозволить зменшити використання паперу, а 30 тон паперу - це понад 1 тис. дерев (близько 1 га), а 1 га деревостанів України щорічно виділяє 4 т. кисню; споживає - 5 т. вуглекислого газу. Про зменшення використання викопного палива свідчить те, що у 2022 році витрати бензину та мастил скоротились на 25 %. Здобувачі освіти та викладачі університету щорічно приймають активну участь в залісненні територій Житомирської ОТГ та озелененні території університету, однак 2022 рік став виключенням з правил через повномасштабне вторгнення 24 лютого як раз напередодні весняних толок.

Ціль 3. Посилення наукового забезпечення у сфері адаптації до зміни клімату. Сьогодні екологічна наука стає капіталовкладенням у світовий сталий розвиток. З цією метою в університеті було створено Дослідницький центр екологічного розвитку «ECOSVIT» та на його базі Центр екологічного розвитку студентства «ECOstep». Метою створення центру є екологічний розвиток студентської молоді, аспірантів, докторантів та молодих вчених для підтримки наукоємних ідей, інновацій та обміну знаннями в галузі екології з питань глобальної зміни клімату та адаптації до цих змін, що є однією з найбільш актуальних загроз із довгостроковим негативним впливом на населення, навколишнє середовище та економіку. Дослідження науковців щорічно представлені у вигляді тез доповідей, статей у наукових журналах, проходять вебінари, зустрічі та форуми щодо обговорення адаптації до зміни клімату, тощо.

Ціль 4. Підвищення обізнаності, рівня освіти, підготовки кадрів у сфері адаптації до зміни клімату. У 2022 році студенти та викладачі Державного університету «Житомирська політехніка» взяли участь у Всеукраїнському онлайн-конгресі для майбутніх менеджерів зеленої економіки, який був організований Асоціацією професіоналів довкілля «ПАЕУ» спільно з Офісом сталих рішень за сприяння ПРООН у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру та за фінансової підтримки Європейського Союзу. Понад 300 долучених учасників, понад 690 зареєстрованих і тих, хто брав участь у віртуальних студіях. Учасники конгресу дізнались, які основні вимоги сучасності до фахівців «зелених» змін, хто такі екологічні прокурори та менеджери енергоефективності, перспективи дуальної освіти, правила успішного кар'єрного розвитку професіонала-еколога, особливості роботи екоаудитора та екоменеджера, отримали інформацію про бібліотеку екологічних знань з унікальними виданнями по всіх аспектах у сфері довкілля, зокрема, сталому споживанню та виробництву, зелених ринках, міжнародних стандартах тощо. Так, щорічне виконання завдань Стратегії відповідно до вказаних цілей дозволяє удосконалювати екологічну політику у сфері адаптації до зміни клімату і посилювати інституційну спроможність для її реалізації, підвищувати рівень обізнаності громадянського суспільства з усіма аспектами проблем зміни клімату та сприяти підвищенню рівня участі громадськості у прийнятті управлінських рішень у сфері адаптації до зміни клімату.

Отже, впровадження екологічних практик в ЗВО є важливим кроком на шляху до сталого розвитку суспільства. Вони сприяють підвищенню рівня екологічної освіти та культури, а також формуванню відповідального ставлення до навколишнього середовища у майбутніх фахівців.